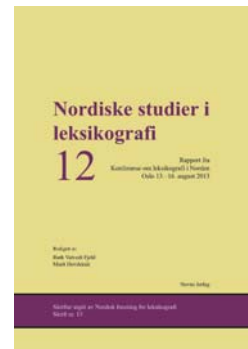


# NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel: Leksikografiens grunnenhet – hva heter det, dette vi lager ordbokartikler om?  
Forfatter: Petter Henriksen  
Kilde: Nordiske Studier i Leksikografi 12, 2013, s. 212-228  
Rapport fra Konferanse om leksikografi i Norden, Oslo 13.-16. august 2013  
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive>



© Nordisk forening for leksikografi 2014

## Betingelser for bruk af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

## Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

## Leksikografiens grunnenhet – hva heter det, dette vi lager ordbokartikler om?

*Petter Henriksen*

A dictionary article has a word (often called *entry* or, in Norwegian, *oppslagsord*) as its title, but normally also deals with other forms of that word: inflection forms, spelling variants etc., more specifically a group of words that the lexicographer deems to be sufficiently related to merit a dictionary article under a common title. This word group – and not the entry itself – determines the article's range, and the criteria for this kind of grouping are fundamental to lexicography's way of systemizing a language's word mass. The author suggests that Nordic lexicography seems to lack a common designation for this kind of word group, and invites colleagues in Scandinavia to join in on selecting an appropriate term.

I denne artikkelen skildres en jakt vi har drevet med i det siste i redaksjonen for Det Norske Akademis Store Ordbok, etter en bestemt leksikografisk term *x*. I dagligspråket pleier de som ikke er leksikografer, å kalle termen *x* for *ord*, for eksempel i følgende utsagn:

- I Shakespeares skriftlige produksjon forekommer rundt 30 000 ulike *ord*.
- *Ordet* «være» er et av de hyppigste i norske lovtekster.
- «Syklus», «syklusen» og «cyklus» er egentlig samme *ord*.
- En artikkel i en ordbok handler om et *ord*.

Vi har ønsket å vite hva leksikografene kaller det, for konsistent termbruk i vår redaksjonshåndbok.

Vi har undersøkt nærmere i faglitteraturen og hos kolleger i andre miljøer, uten å få et entydig svar. Denne artikkelen er et forsøk på å komme nærmere en avklaring.

## 1. Nærmere om begrepet

Deskriptive disipliner baseres på at man forenkler det universet man studerer, at man gjennom abstraksjoner løfter blikket fra å beskrive individer til generisk å beskrive individgrupper som har fellestrekk.

I botanikkens floraer beskriver man ikke enkelteksemplarer av hestehov, men *arten* hestehov, som ikke finnes fysisk i naturen, men er en abstraksjon. *Art*, hovedgrupperingen av individer på laveste plan, har status som en grunnenhet i plantesystematikken. En grunnenhet i fargelæren kan sies å være *farge*; mange ulike fargevarianter persiperes intersubjektivt som abstraksjonen *blått*, som kan beskrives kollektivt: «blått er en kjølig farge». Fonologien har en grunnenhet *fonem*; fonemet /r/ er ulike måter som det er mulig å uttale r på uten at det får betydningskillende effekt.

Termen *x* som vi er på jakt etter, er tilsvarende den abstraksjonen som gjør at man kan si at *syklus*, *syklusen*, *cyklus* og *cykluser* er manifestasjoner av samme *x* og hører hjemme i samme artikkel i en ordbok, leksikografiens analogi til botanikkens flora. Det er nærliggende å kalle dette *x* for leksikografiens eller ordsystematikken grunnenhet.

Vi ser at *x*-ens manifestasjoner fordeler seg langs to akser:

1. **Bøyningsvarians** – at ulike bøyingsformer – *syklusen*, *sykluser*, *syklusene*, *syklusens* – regnes som samme *x*. Leksikografien har sin godt innarbeidede term for akkurat denne samlingen: De ulike bøyingsformene sies å være varianter av samme *leksem*.
2. **Formvarians** – at ulike variantformer (stavemåter), f.eks. *syklus* og *cyklus*, kan regnes som samme *x* når bestemte kriterier er oppfylt. Disse kriteriene, gjerne kalt lemmatiseringskriterier, varierer en del mellom de ulike ordbokredaksjonene, men består typisk i at det er semantisk sammenfall, at det er etymologisk avvik bare i nyere språkhistorie, kanskje også at det – slik tilfellet vil være for norsk – har vært truffet en avgjørelse hos en normeringsmyndighet om alternativ stavemåte.

Formvarians, ikke minst den historisk betingede, forekommer i skriftspråk flest. I *The New Oxford Dictionary of English* (Oxford 1989) handler artikkelen om verbet *organize* også om formvarianten *organise* og den historiske formen *organyse*. Men formvarians er kanskje særlig karakteristisk for bokmålsnorsk, med dets frie bruk av de alternativene som har oppstått gjennom det danskspråklige innslaget i arven direkte fra det norrøne. NAOBs artikkel med overskriften *såpe* (*subst.*) rommer bl.a. følgende manifestasjoner av *x*-termen, inkludert historiske former: *såpe*, *såpes*, *såpen*, *såpens*, *såper*, *såpers*, *såpene*, *såpenes*, *sepe*, *sepes*, *sepen*, *sepens*, *seper*, *sepers*, *sepene*, *sepenes*, *sæpe*, *sæpens*, *sæper*, *sæpers*, *sæpene*, *sæpenes*, *såpa*, *såpas*, *sæbe*, *sæben*, *sæbens*, *sæber*, *sæbers*, *sæbene*, *sæbenes*.

Leksikografiens *x* har videre en avgrensning mot et søster-

begrep, som vi i vår redaksjon gjerne kaller *oppslagsord*, nemlig den av alle  $x$ -ens former som redaktøren velger som overskrift for ordbokartikkelen, f.eks. infinitivformen for verb. De to termene er beslektet; vi har å gjøre med et termpar, beskrevet analogt etter ulike karakteristika i tabell 1.

<b>Det artikkelen egentlig omhandler,</b>	<b>Artikkeloverskriften,</b>
<b>dvs. samlingen med former,</b>	<b>dvs. formen som representerer samlingen,</b>
<b>dvs. abstraksjonen,</b>	<b>dvs. artikkelens konkrete inngang,</b>
<b>dvs. den generiske enheten,</b>	<b>dvs. enhetens betegnelse</b>
<b>dvs. <math>x</math></b>	
såpe, såpes, såpen, såpens, såper, såpers, såpene, såpenes, sepe, sepes, sepen, sepens, seper, sepers, sepene, sepenes, sæpe, sæpens, sæper, sæpers, sæpene, sæpenes, såpa, såpas, sæbe, sæben, sæbens, sæber, sæbers, sæbene, sæbenes, ...	såpe

Tabell 1

## 2. Kandidater for $x$

For oversiktens skyld gis innledningsvis (tabell 2) samtlige alternative betegnelser for  $x$  som er brakt for dagen i løpet av

vår undersøkelse, sammenstilt med sammenhørende betegnelser for søsterbegrepet, artikkeloverskriften.

Alt.	Det artikkelen egentlig omhandler,	Artikkeloverskriften,
	dvs. samlingen med former,	dvs. formen som representerer samlingen,
	dvs. abstraksjonen,	dvs. artikkelens konkrete inngang,
	dvs. den generiske enheten,	dvs. enhetens betegnelse
	dvs. <i>x</i>	
<i>I autoritativ faglitteratur</i>		
1	lemmategn	lemma
2	lemmategn	oppslagsord
3	lemmategn	inngangsord
4	lemma	lemmaform
<i>I bruk i praksis (usus)</i>		
5	lemma	lemma
6	leksem	lemma
7	oppslagsord	oppslagsform
8	former	oppslagsord
9	–	oppslagsform
10	ortoklump	lemma
<i>Kreative forslag</i>		
11	lemma	lemmaoverskrift
12	leksikalsk enhet	lemma
13	ord	lemma
14	leksikalsk ord	lemma
15	lemmem	lemma

Tabell 2

### 3. Kandidater for *x* i autoritativ faglitteratur

Tidlig i vår jakt har vi konstatert at det finnes en regulær fasit, nemlig det som står svart på hvitt i nordisk leksikografis sentrale referanseverk, Bo Svenséns *Handbok i lexicografi* (Svensén 2004:115): **lemmategn**:

**LEMMAT** [*footnote*: en vanlig synonym till “lemma” er **UPPSLAGSORD**] står i ordboken som representant för ett språkligt tecken, nämligen den lexikalska enhet som ordboksartikeln handlar om (**LEMMATECKNET**). Lemmat har till syfte att identifiera lemmatecknet, i en ordbok med alfabetisk makrostruktur också att bestämma artikelns placering i ordboken.

Sammen med lemmategn opererer Svensén altså med betegnelsen *lemma* for oppslagsordet (**alternativ 1**).

Termen *lemmategn* føres tilbake til tyskeren Herbert Ernst Wiegands metaleksikografiske systematikk fra 1980-tallet:

Strictly speaking, the information contained in the microstructure does not refer to the lemma but to the linguistic sign which the lemma arbitrarily represents in the microstructure. The sign may be called the **lemma sign** (G. Lemmazeichen, F. signe-lemme). Lemmatisation will thus refer to the selection of one single morphological form whose function in the macrostructure is to represent the total set of grammatical and morphological forms of the linguistic sign treated in the microstructure. (Wiegand 1989–91:329)

Wiegand knytter altså enheten som en ordbokartikkel omhandler, til Saussures og lingvistikkenes *språktegn*, den dualistiske entiteten med en uttrykksside og en innholdsside, det som betegner og det som betegnes, *signifiant* og *signifié*.

Også *Nordisk leksikografisk ordbok* (NLO) understøtter bruken av *lemmategn* om *x* og *lemma* om artikkelens overskrift:

**lemmategn** språklig tegn som et lemma representerer (NLO 173)

**lemma** ... er den metaleksikografiske betegnelse for det som i verkstedsspråket og i ordbøkers omtale kalles oppslagsord eller inngangsord. Gjennom lemmaet finner man fram til den ordboksartikkelen man ønsker, idet lemmaet samtidig fungerer som en slags overskrift for artikkelen. (NLO 172)

Dette gir oss to nye termpar-alternativer (**alternativ 2** og **3**), der *lemmategn* brukes sammen med hhv. oppslagsord og inngangsord.

Med dette burde vi ha kunnet si at vår jakt på *x* allerede var slutt: *x* kalles *lemmategn*.

Ett forhold har allikevel fått oss til å nøle: Det er tilsynelatende ingen leksikografer som kaller *x* for *lemmategn*. Vi har valgt å ta noen stikkprøver før vi slo oss til ro med *lemma*-tegn.

Først har vi konsultert nok en velrenommert faglitterær kilde, Lars Vikørs og Ruth Vatvedt Fjelds lærebok i leksikografi *Ord og ordbøker* (Fjeld & Vikør 2008). Ifølge forfatter Lars Vikør søker man der gjennomgående å bruke betegnelsen *lemma* om samlingen med former og *lemmaform* om formen som brukes som overskrift (**alternativ 4**), f.eks.:



lemmaforma blir i ordbøker vanlegvis sett med halvfeit skrift og ofte markert med innrykk eller utrykk (Fjeld & Vikør 2008:163)

*Ord og ordbøker* gir altså ingen støtte til lemmategn som betegnelse for *x*. Videre er det suggestivt at NLO selv ser ut til å unngå *lemmategn* bortsett fra i selve artikkelen *lemmategn*. *Lemmatisering* har f.eks. følgende definisjon:

**lemmatisering** det at ordformer som hører til samme leksem, blir samlet under samme lemma (NLO 173)

På det stedet man kunne ha brukt *lemmategn*, brukes altså *leksem* om *x*, enda *leksem* slik det ellers er definert, ikke omfatter formvarians.

Videre har vi interessant nok fått vite at termen *lemmategn* også til en viss grad unngås av Bo Svensén selv, som forekommende nok har respondert på en forespørsel med å gi utdypende kommentarer til teksten i *Handbok i lexikografi* (Svensén 2004). Han bekrefter at han i *Handbok i lexikografi* velger termen *lemmategn* for *x* enda den kan være tungvint å bruke og er mindre vanlig, og han utdyper tankevekkende at han i annet opplag av den engelske utgaven av håndboken (Svensén 2009) har forsøkt å styre unna problemet gjennom å føye til en note som ikke står i den svenske versjonen:

For the sake of simplicity, the term ‘lemma sign’ is used in this book only when there is a special need to distinguish the linguistic sign described in an entry from the representative of that sign heading the entry. Where no such distinction is thought to be necessary, the simple term ‘lemma’ is used throughout. (Svensén 2009:93)

Svensén tilføyer at han erkjenner at dette ikke er spesielt tilfredsstillende fra teoretisk synsvinkel, men at han tror at det er ganske vanlig at de som anvender termen *lemma* i praktisk ordbokarbeid, bruker den i begge betydningene uten egentlig å reflektere så mye over det. Og han legger til at man like gjerne kunne velge eller skape en annen term, hovedsaken er at man skiller mellom de to begrepene når det behøves.

I sum bekreftes inntrykket av at *lemmategn* møter en viss motvilje også i det autoritative fagbokmiljøet. Det er egentlig ikke så uventet. Vellykkede termer er intuitivt forståelige. *Lemmategn* er det kanskje ikke i tilstrekkelig grad. For folk flest – som ikke er bevandret i Saussure – dreier et tegn seg om noe på uttrykkssiden, om en betegnelse og ikke et begrep. Om noe, skulle *lemmategn* da betegne selve artikkeloverskriften, altså noe annet enn den foreslåtte definisjon.

#### **4. Kandidater for $x$ ut fra usus**

Gitt dette har vi ikke slått oss til ro med *lemmategn* som  $x$ , men fortsatt jakten ved å foreta en rundspørring om termbruken hos noen av de tyngre leksikografamiljøene i Norden. Vi har sendt en forespørsel til fire miljøer i Norge, to i Sverige og to i Danmark. Forespørselen har hatt form av en e-post, med noe varierende utforming og detaljeringsgrad, men med innhold essensielt som følger: «En ordbokartikkel har en overskrift i form av ett enkelt oppslagsord (gjernede også kalt *lemma*), men handler egentlig om en samling med former: bøyningsformer, variant-

former o.a. I en del av faglitteraturen ser det ut til at denne samlingen kalles for *lemmategn*. Er denne termen i bruk i deres miljø? Hvis ikke, har dere en annen betegnelse som dere bruker om denne samlingen?»

Det understrekes at rundspørringen har vært uformell og på ingen måte metodologisk vanntett, så svarene (tabell 2) er behørig anonymisert. Resultatet gis nedenfor:

- I to av miljøene kalles samlingen med former for **lemma** samtidig som man også kaller artikkelens overskrift for **lemma**, uten at man problematiserer det – **alternativ 5**. Dette sammenfaller for øvrig med Bo Svenséns inntrykk.
- I et miljø brukes betegnelsen **leksem** om samlingen mens man bruker **lemma** om artikkelens overskrift, slik også NLO gjør i sin definisjon av lemmatisering – **alternativ 6**.
- I et miljø brukes betegnelsen **opplagsord** om samlingen med former og **opplagsform** om artikkeloverskriften – **alternativ 7**.
- I et tilfelle brukes **opplagsord** om artikkeloverskriften, og **former** om samlingen med former – **alternativ 8**.
- I et miljø brukes **opplagsform** om artikkeloverskriften, mens man ikke opererer med noen benevnelse for samlingen med former – **alternativ 9**.
- I et miljø er man kjent med **lemmategn** som betegnelsen på samlingen med former og **lemma** som betegnelse på overskriften, men bruker ikke spesielle betegnelser som dette i praksis.
- I et miljø fortelles det halvt i spøk at man – fordi man reserverer **lemma** for å betegne artikkeloverskriften – i mangel av en bedre betegnelse kaller samlingen med former for **ortoklump** – **alternativ 10**.

Dette bekrefter for det første vårt inntrykk av at *lemmategn* ikke er i bruk om  $x$  i praksis, og det kan tilføyes at ved nærmere spørsmål om man kunne tenke seg å ta *lemmategn* i bruk som term, har svaret gjennomgående vært negativt.

Videre har vi måttet konstatere at det ikke forekommer noe utbredt, innarbeidet alternativ til *lemmategn*. Tvert imot – mellom de forskjellige miljøene er det omtrent ikke sammenfall i termbruken.

Videre har vi nokså uventet sett at sentrale betegnelser som *lemma* og *oppslagsord* opptrer på begge sider av skillelinjen mellom søsterbegrepene.

Dessuten har vi – også uventet – sett at det er stor variasjon på hva man kaller noe så konkret som artikkeloverskriften. Dette som har begynt hos oss som en jakt på et  $x$ , utvikler seg til å bli en jakt også på et  $y$ , altså en omforent betegnelse på artikkeloverskriften.

## 5. Evaluering av de eksisterende alternativene

Vi har kommet til at ingen av usus-termparene (tabell 2) peker seg ut som bedre løsninger enn dem fra den autoritative faglitteraturen: **Alternativ 5** ( $x = \text{lemma}$ ,  $y = \text{lemma}$ ) bryter med terminologilærens krav om at termer ikke skal være polyseme. Ulike begreper skal ha ulike betegnelser. **Alternativ 6** ( $x = \text{leksem}$ ,  $y = \text{lemma}$ ) er valgt bort da *leksem* defineres klart både hos Svensén (Svensén 2004:117–124) og NLO (167) som noe annet enn  $x$ , nemlig samlingen av bøyingsformer alene. **Alter-**

**nativ 7** ( $x = \text{oppslagsord}$ ,  $y = \text{oppslagsform}$ ) er valgt bort da Svensén og NLO så klart definerer *oppslagsord* som betegnelse på  $y$  og ikke  $x$ . **Alternativene 8, 9 og 10** er valgt bort da de ikke gir noen fagmessig presis betegnelse for  $x$ .

I lys av dette har vi vurdert på nytt de autoritative alternativene: **Alternativ 1** ( $x = \text{lemmategn}$ ,  $y = \text{lemma}$ ) har vi beholdt som et gangbart alternativ i kraft av autoritetenes tale, mens vi har valgt bort de mer muntlige **alternativ 2** ( $x = \text{lemmategn}$ ,  $y = \text{oppslagsord}$ ) og **alternativ 3** ( $x = \text{lemmategn}$ ,  $y = \text{inngangsord}$ ) da vi har sett det som en fordel å bruke den internasjonale termen *lemma* for  $y$ , og da sammensetningsdannelsen *lemma*  $\rightarrow$  *lemmategn* kaster nyttig lys over slektskapet mellom de to begrepene.

**Alternativ 4** ( $x = \text{lemma}$ ,  $y = \text{lemmaform}$ ) har vi sett på som problematisk da det strider mot en svært innarbeidet måte å definere *lemma* på, nemlig som artikkelens overskrift  $y$ , og i praksis innebærer noe så drastisk som at termen *lemma* nydefineres. Men alternativet har sine tiltalende sider. Det griper den tilbøyelighet som mange leksikografer inkludert Svensén har til å la *lemma* betegne den generiske enheten, det er brukt i den respekterte publikasjonen *Ord og ordbøker* (Fjeld & Vikør 2008), og ved å benevne  $y$  med en sammensetning med *lemma* som førsteledd, demonstrerer man slektskapet mellom de to termene. Vi har beholdt alternativet som kandidat, selv om det ikke er optimalt.

I sum har ingen av de eksisterende alternativene pekt seg klart ut. Vi har avrundingsvis unnet oss å tenke på fritt grunnlag.

## 6. Kreative forslag til kandidater

Hvis vi først skal gå inn på premissene for alternativ 4 med et redefinert *lemma* som  $x$ , er det ikke sikkert at *lemmaform* er den mest velvalgte sammensetningen for å betegne  $y$ . *Lemmaform* er en semantisk treffende sammensetning når førsteleddet *lemma* betyr 'artikkeloverskrift', men her er det faktisk ikke tilfellet – *lemma* er definert som den generiske enheten  $x$ . Da hadde nok en sammensetning som *lemmaoverskrift* vært vel så treffende. Paret  $x = \mathbf{lemma}$ ,  $y = \mathbf{lemmaoverskrift}$  er ført opp som et **alternativ 11**.

Videre har vi lekt med Svenséns tanke om at man like gjerne kunne skape en annen term for  $x$  enn *lemmategn*, men da fastholde *lemma* som betegnelse for  $y$ . Det siste er det nemlig sterke grunner til: at det er godt innarbeidet og at det smidig danner meningsfylte sammensetninger.

For det ene har vi vurdert en noe defensiv løsning, å kalle  $x$  for **leksikalsk enhet (alternativ 12)** ettersom det er definert slik i NLO:

**leksikalsk enhet** ord, orddel eller ordgruppe sett fra leksikologisk eller leksikografisk synspunkt (NLO 168)

Vi har ikke gått videre med alternativet. *Leksikalsk enhet* er et fruktbart begrep, men dekker mer enn den enheten man lager ordbokartikler om. Dessuten ville betegnelsen gi svak gjenkjenning som term; det ville nesten bli som å kalle leksikografiens grunnenhet for «leksikografiens grunnenhet», helt generisk.

Videre har vi vurdert den folkelige betegnelsen **ord** som kandidat for  $x$ , slik det er brukt muntlig i foredragets innledning (**alternativ 13**). Men NLO definerer *ord* som noe desidert annet, likt med termen *token* eller *løpeord*:

**ord** kombinasjon av språklyder eller bokstaver som utgjør en selvstendig innholdsmessig og uttryksmessig enhet som i tale kan skilles ut av innfødte språkbrukere ved hjelp av forskjellige grensesignaler, og som i skrift markeres med avstand foran og etter (NLO 196)

Dessuten legges *ord* effektivt dødt som anvendelig leksikografisk term i *Ord og ordbøker*, i kapittelet “Kva er eit ord?” (Fjeld & Vikør 2008:27–38), som påviser at begrepet er uklart og flertydig. *Ord* alene har vi da valgt bort som *x*. Derimot har vi føyet til **leksikalsk ord** som et **alternativ 14**, altså et «ord» i leksikografisk betydning.

En annen innfallsvinkel er å skape en avledning ved hjelp av suffikset *-em*. Lingvisten Hadumod Bussmann definerer det slik:

**-Em** ... Aus dem Griech. entlehntes Wortbildungselement zur Bezeichnung funktionaler (d.h. distinktiver) “Einheiten” auf der Ebene der →Langue; vgl. →Phonem, →Morphem usw. (Bussmann 2002:187)

Suffikset brukes altså på *langue*-nivå, i abstraherende betydning, i ord som *fonem*, *morfem*, *grafem* og *leksem*, til å betegne generisk kategori.

Hvis vi på fritt grunnlag skulle konstruere en universell term for leksikografiens grunnenhet, ville det vært nærliggende å ta utgangspunkt i det greske ordet for det vi beskriver i faget vårt, *lexis*, ‘ord’, og lagt til endelsen *-em*, altså **leksem**, identisk med **alternativ 6**. Nå er som kjent *leksem* allerede innarbeidet som leksikografisk term i mer snever betydning (gruppen av bøyingsvarianter) og dermed vurdert som uaktuelt for *x*.

Derimot finnes ingen sedvane som hindrer en annen

kreativ bruk av suffikset *-em*: å legge suffikset til den innarbeidede termen for artikkeloverskriften, *lemma*: altså *lemmem* (**alternativ 15, x = lemmem, y = lemma**). Dette ville ikke kreve noen nydefinering av *lemma*, og ville gi en sammensetning som kan leses nokså intuitivt som den generiske abstraheringen av lemmaet, hvilket er en treffende måte å beskrive *x* på.

Utfallet av vår jakt kan leses i tabell 3, der våre egne foretrukne kandidater står igjen.

Med dette er vår kreativitet uttømt. Vi håper våre kolleger i andre miljøer vil bli med og vurdere alternativene.

## 7. Behøves omforente termer?

Til slutt, hvis vi skulle heve blikket fra NAOBs interne pedagogiske behov til den nordiske leksikografien generelt: Man ser altså ut til å være i den situasjonen at man ikke har noen standardbetegnelse for grunnenheten *x*, og heller ikke for dens overskrift *y*. Til dét kan man spørre om det egentlig er så viktig innen et så praktisk innrettet fag som vårt.

Et overfladisk argument for å standardisere terminologien på dette punkt kunne være at alt annet må gå på den faglige stolthet løs, innen et fag som har til oppgave å bringe klarhet i bruk av ord. Et mer tungtveiende argument kunne være at mangelen på en standardbetegnelse for grunnenheten svekker grunnlaget for en viktig faglig diskurs – om kriteriene for inndeling og systematisering av ordforrådet. Innenfor biologi-



Alt.	Det artikkelen egentlig omhandler,	Artikkeloverskriften,
	dvs. samlingen med former,	dvs. formen som representerer samlingen,
	dvs. abstraksjonen,	dvs. artikkelens konkrete inngang,
	dvs. den generiske enheten,	dvs. enhetens betegnelse
	dvs. x	dvs. y
<i>I autoritativ faglitteratur</i>		
1	lemmategn	lemma
4	lemma	lemmaform
<i>I bruk i praksis (usus)</i>		
–	–	–
<i>Kreative forslag</i>		
11	lemma	lemmaoverskrift
14	leksikalsk ord	lemma
15	lemmem	lemma

Tabell 3

faget kjenner fagfolk seg umiddelbart igjen i betegnelsen *art*, som benevner biologiens grunnenhet. Dette legger til rette for en løpende og essensiell drøftelse av kriteriene for inndeling i arter, som dreier seg mye om reproduksjonsevne, men slett ikke unyansert, hvilket bevitnes av at det finnes nærmest en egen gren innen biologien som kalles *artsproblemet* – *the species problem*. I leksikografifaget har vi ennå mye u diskutert om kriteriene for å inndele ordforrådet i enheter som allmennheten

HENRIKSEN

persiperer som koherente enda de manifesteres på høyst ulike vis. Og den diskusjonen vil hemmes så lenge grunnenheten ikke trer skarpt frem terminologisk.

## Litteratur

- Bussmann (2002) = Hadumod Bussmann: *Lexikon der Sprachwissen-schaft*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.
- Fjeld & Vikør (2008) = Ruth Vatvedt Fjeld & Lars S. Vikør: *Ord og ordbøker*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- NLO (1997) = Henning Bergenholtz et al.: *Nordisk leksiko-grafisk ordbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Oxford (1989) = John Simpson & Edmund Weiner: *The Oxford English Dictionary*. Oxford: Clarendon Press.
- Svensén (2004) = Bo Svensén: *Handbok i lexicografi*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Svensén (2009) = Bo Svensén: *A Handbook of Lexicography*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wiegand (1989–91) = Herbert Ernst Wiegand, Franz Josef Hausmann et al.: *Wörterbücher / Dictionaries / Dictionnaires: ein interna-tionales Handbuch zur Lexikographie*. Berlin: de Gruyter.

Petter Henriksen  
prosjektleder for Det Norske Akademis Store Ordbok (NAOB)  
Petter.Henriksen@Kunnskapsforlaget.no